

Keléd

TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZKÖNYV

2017. november 13.

TARTALOMJEGYZÉK

Bevezetés

Keléd bemutatása

általános településkép, településkarakter

Örökségünk

a településkép szempontjából meghatározó építészeti, műemléki, táji és természeti értékek,

településképi jellemzők

Településképi szempontból meghatározó területek Keléden

eltérő karakterű területek lehatárolása, a településkép, arculati jellemzők és településkarakter

bemutatásával

Ajánlások – falusias lakóterület

a településkép formálására vonatkozó ajánlások: építészeti útmutató

Példák épületek, épített részletek – falusias lakóterület

épületek, építészeti részletek (ajtók, ablakok, tornácok, anyaghasználat, színek, homlokzatképzés),

kerítések, kertek, zöldfelületek kialakítása

Ajánlások – beépítésre nem szánt terület

a településkép formálására vonatkozó ajánlások: építészeti útmutató

Utcák, terek, parkok

közterületek településképi mutatója

BEVEZETÉS

Keléd egy békés csendes kis falu Vas megye délkeleti részén, Jánosháza szomszédságában, Kemenesalja tájegységének délkeleti sarkában.

Kellemes, élhető lakó-, és pihenőhelye az itt élő 77 állandó lakosának és a szabad idejüket itt eltöltő ingatlantulajdonosoknak, pihenni vágyó vendégeinknek.

Az arculati kézikönyv többek között ahhoz nyújt segítséget, hogy hagyományainkból építkezve együtt formálhassunk Keléd község jövőbeni képét, megőrizve az eddigi eredményeket is.

A kézikönyv segítség kíván lenni: a település bemutatásával, az értékek megismertetésével és az útmutató résszel tárja fel az épített környezet szépségeit.

Bevezeti az olvasót az építészeti értékek tárházába, hogy olyan házat tudjon építeni, ami valódi büszkeséggel töltheti el, és a település képéhez illeszkedik, azt ízléssel viszi tovább.

Egy ház elválaszthatatlan kapcsolatban van környezetével, szomszédaival, településével. Valódi gyümölcse pedig csak annak a kapcsolatnak van, ahol a felek egymást megismerik, szeretik és békében élnek egymással. Igaz ez az emberi kapcsolatokról a zenén át egészen épített környezetünkig.

Az ajánlások nem tekinthetők kötelező jellegűnek, a céljuk nem a tervezési szabadság megkurtítása, uniformizálása, hanem éppen a valós értékek megismertetése, a sokféle izgalmas lehetőség feltárása. Az unalomig másolt, giccses, sokszor import klónok helyett a település karakteréhez illeszkedő választási lehetőségek bemutatása, a nem diktált, hanem valódi szabadság megismertetése. A kézikönyv nem egy merev, lezárt egész, hanem nyílt, folyamatos hozzászólást és változtatást lehetővé tevő kezdeményezés kíván lenni, ahogy a település története sem befejezett, hanem folyamatosan továbbíródik. Ezért, ha újabb szép ház születik, az bekerülhet, sőt be is kell, hogy kerüljön a könyvbe, hogy ezáltal büszke lehessen rá építtetője, tervezője, kivitelezője és a település egyaránt.

KELÉD BEMUTATÁSA

általános településkép, településkarakter

Kemenesalja dél-keleti sarkában, közvetlenül Vas és Veszprém megyék határánál, erdők által körbevéve találhatjuk az alig száz lakosú települést. Környékét a Kemenesalja lankás-dombos, hullámos síksága alkotja, melyen a falu körül főleg mezőgazdasági területek húzódnak. A falutól északra a Mosó-árok forrásvidékén napjainkban is mocsaras, fás, nádasos bozót terül el, míg dél felé, a szélső házak után már kiterjedt erdőségek borítják a tájat. Ugyancsak vannak erdők szép számmal kicsit távolabb, a falutól 1-2 km-re keleti és nyugati irányban is.

Nagy forgalmú út nem érinti a községet, de megközelítése mégsem nehéz: a közelben halad el a 8-as főút és a 84-es főút is, ahonnan a Jánosháza felőli elágazástól délnyugat felé tartva mintegy 4 km-es mellékúton érhetjük el. Legközelebbi vasútállomás ugyancsak Jánosházán található, ahonnan a falu még kb. 6 km-re fekszik.

Az államalapítás után nem sokkal már földvár állt itt, mely azonban az idők során elpusztult. Az első időkben Kelédi Gál volt a birtokosa, majd később a Békássy családé lett. A török idők nagyon megviselték a falut, lakói elhagyták, több, mint 200 éven át lakatlan volt. Csak a 18. században népesítették be újra, ekkor már szőlőtermesztéséről is megemlékezett az írás. Az 1830-as évektől tekintik újra falunak. A 19. század végén jellegzetes cselédközség volt, a kastély és a majorépület mellé épített többlakásos cselédházakban élt a lakosság zöme, mellettük akkor mindössze 11 magánházat tartottak számon.

A szépen gyarapodó község fejlődését néhány földesúri családnak köszönhetette, nevezetesen a Szentgyörgyi Horváth- és a Budováczi családoknak, valamint Szent-Iványi Egonnak, kik virágzó gazdaságot hoztak itt létre. Nemesített gabona, cukorrépa, burgonya, herefélék és zöldségek termesztésével foglalkoztak. A község határában egy tízholdas bekerített méhészet, 17 holdas halastóban pontytenyésztés, mellette díszfácán-tenyésztés volt. A birtokon az 1860-as években szeszgyár is épült finomítóval. Később rum- és likörgyár, gőzmalom, fűrésztelep és villanytelep is létesült. Az 1945 utáni államosítással mindezeknek vége szakadt, a község így hanyatlásnak indult. Az egykori létesítményeknek épületei még többnyire állnak ugyan, de a bennük zajló élet már a múlté.

Az Önkormányzat a Start Közmunkaprogram támogatásával szeretné feléleszteni a település régi agrár hagyományait, gyümölcsöst telepített, zöldséges kertet létesített és zöldségfeldolgozót alapított Keléden.

Keléd útifalu, főutcája a Hunyadi út. A beépítés a település nagy részén hasonló, oldalhatáron álló, előkertes elrendezésű. A településközpontban található a zöldségfeldolgozó üzem és a Kultúrház.

ÖRÖKSÉGÜNK

*a településkép szempontjából meghatározó építészeti, műemléki, táji és természeti értékek,
településképi jellemzők*

A **Szent-Iványi kúria** épületét valószínűleg a XVIII. század végén emeltette a szentgyörgyi Horváth család, felhasználva a közelben lévő, korabeli térképeken még feltüntetett romtemplom köveit.

1859-es elárverezése után Krása Manó vásárolta meg a kúriát, aki jelentős fejlesztéseket végzett a birtok gazdaságán. 1915-ben adta el a kúriát Szent-Iványi Oszkárnak, kinek fia, Egoné tovább gazdálkodott, szeszgyárakat, gőzmalmot hozott létre.

Egy 1923-as tűzeset után felújították az épületet, ekkor kapta jellegetes manzárdtetőjét. A háború után is Szent-Iványi Egoné maradt egészen 1952-ig.

Az államosítás után teljesen átalakították, később tanácsház és tsz-iroda működött falai között.

Ma lakóházként és üdülőként szolgál. Egyedi helyi védelem alatt áll.

Mivel a községnek nincs temploma, mindössze ez a kis **harangláb** az egyetlen szakrális építmény. A falu lakói azonban napjainkban tervezik egy valódi templom felépítését.

EGYEDI HELYI VÉDELEM ALATT ÁLLÓ ÉPÜLETEK

Hunyadi utca 34.

Hunyadi utca 28.

TELEPÜLÉSKÉPI SZEMPONTBÓL MEGHATÁROZÓ TERÜLETEK

*eltérő karakterű területek lehatárolása, a településkép, arculati jellemzők és településkarakter
bemutatásával*

FALUSIAS LAKÓTERÜLET

A településkép szinte mindenhol falusias karakterű, a beépítés oldalhatáron álló, előkertes, így új épület esetén is ezt az elrendezést kell alkalmazni. Javasolt az utcára merőleges tetőgerinc és a közvetlen környezetben jellemző tetőhajlásszög alkalmazása, ez jellemzően 25-35 fok közötti. Azért is érdemes ilyen tetőt alkalmazni, mert így nem árnyékoljuk le a saját és szomszédunk kertjét, illetve gazdaságosan kihasználható geometriájú tetőtér alakul ki, valamint az esetlegesen kialakuló déli tetőfelületre épített napelemek a lehető leghatékonyabban tudnak működni.

Keresztforduló belső épületszárnyat csak kellően széles telek esetén érdemes alkalmazni és ott is kellő megfontoltsággal: ne vágja ketté a kertet első és hátsó kertre. A beépítés kialakítása harmonikusabb, ha a tárolók, kiegészítő épületrészek a főépülettel összhangban, azzal együtt tervezve alakulnak ki.

Ugyanez igaz a kerítésekre is. Az utcai kerítésnél érdemes a környezet szép példáit megfigyelni, azok nyomán mai módszerekkel, friss hangulatú, de illeszkedő kerítést tervezni, építeni. A teljesen tömör, átláthatatlan utcai kerítés kerülendő. Az oldalsó és hátsó kerítések rejtettebbek, mégis érdemes átgondolni anyagukat, zártságukat. A nyitottabb, átlátszóbb kerítés nem csak a jószomszédi kapcsolatokat segíti, de naposabb, levegősebb lesz a kertünk, és szabadon élvezhetjük a kelédi dombos táj egybefüggő látványát.

TARTALÉK LAKÓTERÜLET

A szabályozási terv alapján kijelölt tartalék lakóterületekre ugyanazok az építési, telepítési szabályok vonatkoznak, mint a már meglévő, falusias karakterű területre.

BEÉPÍTÉSRE NEM SZÁNT TERÜLET

Keléd tájképvédelmi jelentőségű területe a Szent-Iványi kúria területe. Az e területeken kialakult tájhasználat szervesen kapcsolódik a település történetéhez, közrejátszik a helyiek identitásának kialakulásában és erősítésében.

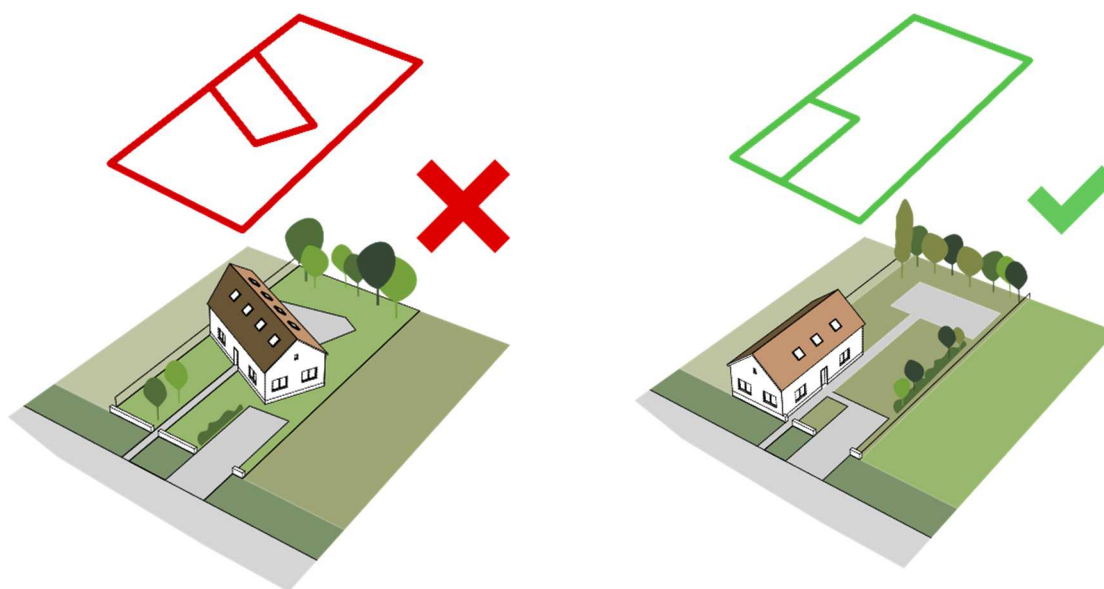
A tájképvédelmi jelentőségű területeket meghatározó területként szükséges kezelni.

AJÁNLÁSOK - FALUSIAS LAKÓTERÜLET

a településkép minőségi formálására vonatkozó ajánlások: építészeti útmutató

Telepítés

A településrészen a beépítés oldalhatáron álló, a telken belüli elhelyezkedése az utcára merőleges rendszerű. A nem utcára merőlegesen telepített, indokolatlanul, nagy mértékben hátrahúzott családi ház építése nem javasolt.

Magasság

Keléden a házak magassága közel azonos, a tömeg jellemzően földszintes. A meglévő épületek közé épülő új háznak hasonló magassággal kell épülniük, mint környezetük. A túl magas házak nem illeszkednek a falusias településrész utcaképebe.

Tetőhajésszög

A településrészen a házak tetőhajlásszöge közel azonos. A meglévő épületek közé épülő új háznak hasonló tetőhajlásszöggel kell épülniük, mint környezetük.

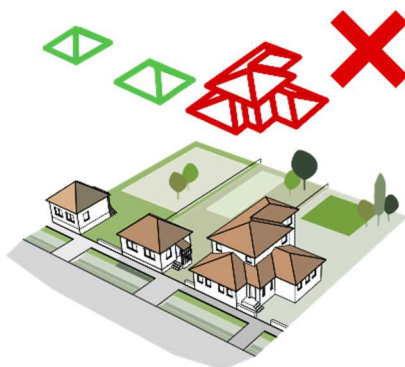
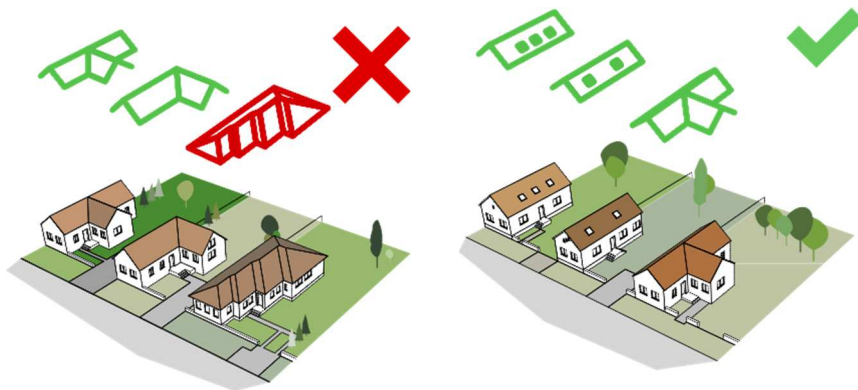

A túl magas, illetve túl alacsony tetőhajlásszöggel rendelkező házak nem illeszkednek a falusias településrész utcaképebe.

Tetőforma

A településrészen lévő családi házak tetőformája egyszerű. Jellemzően nyeregtetős, az utca felé oromfallal, vagy kontyolással fordulva. A meglévő épületek közé épülő új háznak hasonló tetőformával kell épülniük, mint környezetük.

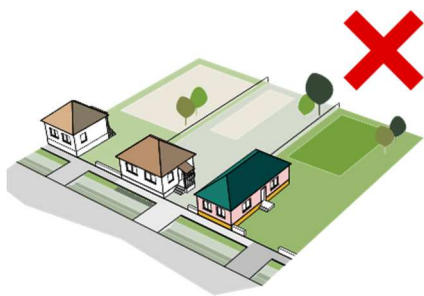
A nyeregtetős házból álló utcaképbe ne kerüljön tördelt tetőformájú épület.

Anyaghasználat, színek

Keléd építészeti színvilága változatos, mégis megfigyelhető egy visszafogott illeszkedés, hasonló anyag- és színhasználat.

A településrészén a meglévő épületek színvilágához illeszkedő új épületek építése ajánlott. Nem elfogadható a feltűnő és kirívó színhasználat.

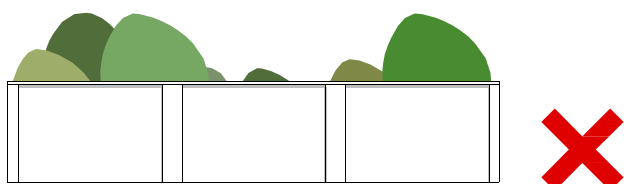

Kerítés

Keléd falusias településrészén az áttört kerítések kívánatosak, tömör és nem átlátható megoldások nem elfogadhatóak.

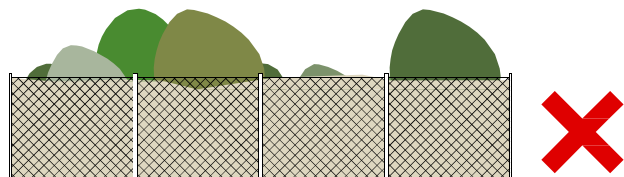
Természetes határ, kerítés növényelválasztásból

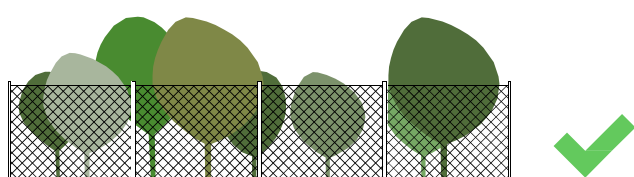
A falszerű, áttörés mentes kerítések nem elfogadhatók

Az oszlopos kerítés 1/3-ad lábazat és 2/3-ad áttört

Áttört kerítések nádszövettel való zárása nem megfelelő

Teljesen áttört, drótfonatos kerítés

PÉLDÁK, ÉPÜLETEK, ÉPÍTETT RÉSZLETEK – FALUSIAS LAKÓTERÜLET

*épületek, építészeti részletek (ajtók, ablakok, tornácok, anyaghasználat, színek, homlokzatképzés),
kerítések, kertek, zöldfelületek kialakítása*

TORNÁCOK

A népi építészet egyik könnyen felismerhető, jellegzetes eleme az oldalsó oszlopos tornác. Ennek példái Keléden is megfigyelhetők. Ezek az átmeneti, külső-belső terek készülhetnek az épület anyagából, de akár fából is. A tornác kialakítására, elhelyezkedésére is számos, részleteiben eltérő megoldás lehetséges. Új épület tornáckialakításával és újszerű átgondolásával tovább vihetjük e hagyományt otthonunkba.

AJTÓK, ABLAKOK

Az épületek megjelenését és hangulatát a nyílászárók nagyban befolyásolják. Keléden jellemzően kétszárnyú, két, vagy háromosztatú, szimmetrikus kialakítású, keskenyebbnek tűnő ablakokat találunk. De néhány épületen szélesebb, négyzetesebb kialakítású ablakokat is láthatunk. Új ház építéskor érdemes körüljárni a környéket és ihletet meríteni, hogy az épülő ház minél jobban bele tudjon simulni környezetébe.

HOMLOKZATKÉPZÉS, ANYAGHASZNÁLAT

Az épületeink burkolása, vakolatának színezése, megmunkálása mindig is kedvelt tulajdonosi eszköz volt településünkön. Használjuk bátran, de figyeljünk a végső összképre! A túldíszített, túlszínezett épület hamar elveszíti érdekességét, és utána inkább zavaróan hat a nyugodt, tiszta településképből. A jól megválasztott burkolat nem csak a hangulatot, hanem az épület védelmét is szolgálja.

RÉSZLETEK

Házunk és kertünk találkozási pontjai folyton változó, gazdagodó élményanyagot kínálnak. Évről évre, évszokról évszakra más képet mutatnak. A növények az épületen egyrészt hangulatteremtő, díszítőelemek, másrészt hatékony, természetes eszközei az energiatudatos életmódnak –árnyékolnak! Keléd utcáin sétálva különböző hangulatos táblákat, illetve díszítő elemeket találunk. A falu összképéhez ez ugyanúgy hozzájárul, mint a gyakran megjelenő virágültetvények az előkertekben, ablakokban.

KERÍTÉSEK

Elődeink fa és fémmunkái csodálatosak, formakincsük időtálló, az alkalmazott anyag szépen öregszik. Házaink kiegészítői, a kerítések, lámpák, árnyékolók, postaládák, korlátok egytől egyig aktívan alakítják a végső látható képet, hangulatot. Akkor járunk jól, ha mindent egyforma igényességgel, odafigyeléssel tervezünk meg, választunk ki.

A színek használata, a változatosság gyönyörködtet, ezek összképének gondos kitalálása odafigyelést igényel. A kerítés egyszerre teremt kapcsolatot a közterülettel, ugyanakkor elválasztja azt az ingatlantól. Térfalet képez, mely lehet tömör, ha magánéletünket szeretnénk óvni, de lehet áttört, átlátható is. Minden településen vannak olyan anyagok vagy formák, amelyek rendszeresen visszatérnek. A történeti településrészekben jellemzően tömör vagy kovácsoltvas kerítésekkel találkozhatunk.

A kertkapu a megérkezés, fogadás kiemelt pontja. A kertkapu és a gépkocsikapu kialakításakor illeszkedjünk a kerítéshez és az épülethez. A kapu legyen hangsúlyos, de ne hivalkodó. Kialakításakor mértékkel alkalmazhatunk helyi hagyományos díszítőmintákat.

Az utcai kerítés alacsony – max. 80 cm - lábazattal készüljön. A lábazat anyaga lehet áttört fa, világos színűre vakolt tégl, a kerítés mező anyaga fa, melynek magassága max 1,6 m lehet. Drótfonat tuskésdróttal nem építhető.

KERTEK

Településünknek és épületeinknek egyaránt illeniük kell abba a környezetbe, amelyet az adott helyen az ember és a természet közösen formált. A tájba illesztés során a hagyományos településkép megőrzése az elsődleges cél. Az épületeket csak részlegesen takarjuk, árnyékoló fákat a déli kitettségű falak közelében ültessünk. Az előkertbe ültetett fák, cserjék helyének megválasztásakor vegyük figyelembe a ház homlokzati kialakítását, nyílászáróinak elhelyezését. A kerti építményeket takarjuk, hogy az épület jobban érvényesüljön. A régi épületek bővítése, felújítása során fokozottan ügyeljünk a már meglévő fásszárú növényzet megóvására. A ház méreteinek érzetét a környező növényzettel befolyásolhatjuk. Szándékunk szerint magas növényzettel csökkenthetjük, alacsony növényekkel növelhetjük a ház méretének érzetét. Kertünk teremti meg a kapcsolatot a természettel; annak változása tetten érhető benne, hiszen minden évszakban más-más arcát mutatja. Változatos növény alkalmazással többféle élőlénynek biztosíthatunk étletteret. Általában a rejtettebb, intimebb hátsó kertrész a szemlélő előtt észrevétlen marad. Keléden néhány utcából azonban mégis megcsodálhatjuk a rendszeresen, szeretettel gondozott hátsó kerteket, amelyek nem csak pihenésre, felüdülésre szolgálnak, hanem haszonkertként gyümölcsöket, zöldségeket is termeszthetünk bennük.

AJÁNLÁSOK – BEÉPÍTÉSRE NEM SZÁNT TERÜLET

a településkép formálására vonatkozó ajánlások: építészeti útmutató

A tájképvédelmi jelentőségű településrészekben fokozott körültekintéssel kell minden beavatkozást (építést és területhasználatot) megvalósítani. Általánosan javasolt a területek beépítetlen jellegének megtartása a már kialakult és értéket képviselő építmények karakterének megóvása mellett. Az értékes tájkarakter megőrzését szolgálja a területhasználat és a telekszerkezet hosszú távú megőrzése. A tájképvédelmi jelentőségű területeken reklámfelület elhelyezésére szolgáló önálló építmény, felszíni elektromos hálózati vagy hírközlési elem vagy építmény elhelyezése nem ajánlott. Gondoljunk az éjszakai fényszennyezésre is, a világítás kialakítása során csak lefelé világító megoldásokat alkalmazzunk.

UTCÁK, TEREK, PARKOK

Közterületek településképi mutatója

A településkép javításához sokszor nem szükséges nagy beavatkozás, a rendezettség érzésének elérése már fél siker. A közterületek megfelelő fenntartása, a már nem használt közterületi elemek elbontása látványos előrelépést jelenthet. A különböző felületek határozott szétválasztása (pl. szegélykövek alkalmazásával) szintén jelentős javulást eredményezhet. Fontos odafigyelnünk a folyamatosan átalakuló településszélek rendezésére. A település vonalas elemei vezetik a tekintetet, felfűzik a települést alkotó elemeket, ezért harmonikus, egységes kialakításuk fontos. A településen áthaladók leginkább e vonalakon haladva alakítják ki a településről alkotott képüket. Törekedjünk a térhasználatok világos szétválasztására. Ne alkalmazzunk gyepet az utak, parkolóhelyek közelében, hogy elkerüljük a gyepre parkolást.

A fasorok kialakításakor ügyeljünk arra, hogy a megfelelő távolságra ültessük őket, figyelembe véve végleges méretüket. Olyan fajokat válasszunk, amelyek nem nőnek bele a felsővezetékbe, egyéb közművezetékbe és az út fölé, akadályozva a biztonságos közlekedést. A jó faválasztással és ültetéssel elkerülhető a csonkolással kialakult fák csúnya látványa.

Fontos, hogy a felszín alatti vezetékek tervezésekor kialakításánál is gondoljunk a fák gyökereinek helyigényére.

A járófelületek, burkolatok kialakítása során a vízáteresztésre, a javíthatóságra, tartósságra és az akadálymentességre egyaránt gondolnunk kell. A burkolat színében a visszafogott, semleges színeket válasszuk. Minden apró burkolatrészletet meg kell tervezni, a kerítések lábazataihoz illeszkedéstől kezdve a zöldfelületek szegélyéig.

A közösségi szabadterek azok a találkozási pontok, ahol a településhez, településrészhez és a helyi közösséghez tartozásunkat a természethez kapcsolódva, szabadabban élhetjük meg. Mivel rendszerint hosszabban tartózkodunk ezeken a helyeken, megjelenésük fokozottan fontos. Rendszerint ezért a teresedések összetett tervezését szakemberek csoportja végzi.

A nem megfelelő tér biztosítása rossz használathoz, a környezet gyors leromlásához vezet. A teresedések kialakításakor fontos felmérni a használók várható szokásait, a használók számát, a használat időszakait, jellegét.

A megfelelő mennyiségű és minőségű teret szükséges biztosítani a tevékenységekhez és a közlekedéshez.

A növényfajok megválasztása és ültetése során azok térigényét is figyelembe kell venni, számolva növekedésükkel, egymásra árnyékolásukkal.

IMPRESSZUM

Keléd Község Önkormányzata
9549 Keléd, Hunyadi u. 27.

Tel: +3695/551-210; Fax: +3695/551-213
E-mail: hivatal@janoshaza.hu

KÉSZÍTETTE: Akcióterv Kft, Kupi Benedek, Gergye Péter
FOTÓ: Kupi Benedek

Keléd, 2017. november 13.